

Kaya Tokmakçioğlu

Pera'nın Yarasına Bakanlar

UPAS Yayın

-58-

"Pera'nın Yarasına Bakanlar"
Kaya Tokmakçioğlu

Fotoğraflar

Safiye Sönmez

Kitap Tasarımı

Toprak -Şems- Tezcan

Temmuz 2025

upas.evvel.org

E-posta

upasnesriyat@gmail.com

Kaya Tokmakçıoğlu (1982, İstanbul)

Avusturya Lisesi'nin ardından İTÜ Makine Fakültesi'nde lisans eğitimini tamamladı. İTÜ İşletme Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Edebiyat incelemeleri ve eleştirileri *Sözcükler*, *Roman Kahramanları*, *Varlık*, *Cumhuriyet Kitap*, *soL Kitap*, *Gelecek* gibi süreli yayınlarda yayımlandı. Kaleme aldığı *Köle*, *Kul*, *Amele* - *İstanbul'un Toplumsal Mücadeleler Tarihi* 2020'de, *Mütareke İstanbulu'ndan Manzaralar: İşgal, Menfaat, İrade* 2024'te okurla buluştu. *Bir Tuhaf Kuştur*, *Gölgesi Zihin: Putkırıcı Bir Usta Leylâ Erbil'in Ardından* ve *Sevdalınız Komünisttir: Nâzım Hikmet'i Sansürlemek* başlıklı kitapları yayına hazırladı.

Markiz
PASTAHANESİ

172 172

ehem

GOET
CAFETERIA

Eylül'ün ilk günlerinin ağır sabahında Pera'nın taş döşeli sokaklarında cam kırıklarının arasından yürüyorsun. Hafif bir yağmur, yer yer göletleşmiş su birikintilerinin üzerinde camların parıltısını söndürüyor.

Ayakkabıların her adımıda eski taşların arasındaki çamuru sıçratıyor, burnuna ince bir is kokusu çalınıyor. O is, sönmek bilmeyen bir yangının izlerini hatırlatıyor. Tıpkı 1870'in büyük yangınından sonra bu mahalleyi yeniden fizlendiren yanan ahşap ve vernik kokuları gibi...

Pera'nın tarihine sinmiş o ilk sabahlardan kalan, hâlâ vitrin pervazlarında asılı, ağır ağır salınan eski dantellerin toz kokusu; biraz da rutubet, biraz da eski kitapların küflü sayfalarının rayihası. Bir zamanlar Fransızca sohbet eden madamların, Rumca dua eden ihtiyarların, Ladino ninnileri söyleyen Yahudi kızların, Arnavut hamalların sabah erken saatlerde sırtlarına yükledikleri sebze sepetlerinin, sabun ve baharat kokularına bulanmış o eski telaşlarının hayali yankılanıyor bu sabahın sessizliğinde.

1870 Yangını'ndan sonra kurulmuştı bu mahalle. Alevlerin içinden yeniden filizlenmiş bir şehir gibiydi; hanlarının taş duvarları, pasajlarının dövme demir kapıları, eski tiyatrolarının Fransız kadifeleri hep o küllerin arasından doğmuştu. Şimdi, Eylül'ün bu sabahında, bu koridorlar yalnızca paramparça vitrinlerle değil, paramparça anılarla da dolu. Sanki bir devrim ya da isyan sabahı, kimsenin çıkmaya cesaret edemediği eski bir Paris sokağı gibiydi.

Sokaklardan geçerken eski kitapçı Vartan Efendi'nin dük-kânına takılıyorsun. Vitrin camı inmiş, içeriden rutubet ve tütün kokusu karışık bir hava yükseliyor. Vartan Efendi'nin sabahın erken saatlerinde kapısını araladığı bu dükkân, bir zamanlar eski Venedik baskılı ciltlerle, Fran-sa'dan getirilmiş nadir resimli dergilerle dolup taşardı. O sabahlarda kitap kokusuna bir de Vartan'ın komşu Rum fırınından aldığı öreklerin anason ve tereyağı rayihası eş-lik ederdi. Şimdi kitaplar yerlerde, bazı sayfalar su birikin-tilerinde çözünmüş, geri kalanlar kendi tarihini unutmaya hazırlanıyor.

Dar bir pasajın başında Rum bir terzinin çırağı Nikos'un eski taburesi hâlâ yerinde. Tabanı toz, üzeri ince çatlaklarla örülü; parmaklarını gezdirsen, eski cilasının sıcaklığını ve yılların emek lekelerini hissedersin. Nikos sabahın ilk ışıklarında vitrin camlarını parlatır, sonra Madam İri-ni'nin dikiş makinesine ince keten iplik dizerdi. Şimdi dikiş makinesinin pedalı soğuk ve sessiz, makaraların arasındaki iplik artıkları bir örümcek ağı gibi gerilmiş. Bir zamanlar yün ceketlere sinmiş lavanta kokusu yerini sabahın tozuna bırakmış.

Pera'nın eski bakkallarından birinin vitrinine gözün ilişiyor. Üzerindeki eski levhada Arap harfleriyle “Hacı Bekir” yazılı. İçerideki camekânın ardından, ufalanmış lokum parçalarının üstüne sinmiş pudra şekerinin ince tatlı kokusu hâlâ belli belirsiz duyuluyor. Bir zamanlar bu dükkândan Rum tüccarların şerbetle kaplanmış akide şekerlerini alırken ettikleri sohbet, çocukların sabahın erken saatlerinde vitrinlere yaslanan ellerinin sıcaklığı, sabaha yayılan o ortak neşeydi. Bugünse raflardan savrulmuş kutuların arasındaki çatlak bir fincanın dibinde donmuş kahve lekesi var.

Cadde-i Kebir'in dönemeçlerinden birinde eski tiyatroların önüne vardığında, o kapılardan akşamın coşkulu alkışlarının, Fransızca söylenen operet arylarının, fuayedede içilen şampanyaların ince mayhoşluğu aklına düşüyor. Tepebaşı'nda sabaha karşı tiyatrodan çıkan beyefendilerin ellerindeki bastonların ıslak taş döşemelere vuruşunu duyar gibi oluyorsun. O akşamların ardından sabaha ulaşan Pera, şimdi sönmüş perdeleriyle bir daha hiç aynı hâle dönmeyecekmiş gibi.

Cadde'nin kıvrımlı pasajlarından biri hâlâ bir zamanlar Yahudi terzi Salomon'un sabah çayı kokan dükkânıyla doluymuş gibi. Eskiden sabah vakti Rum berberin sabun ve nane yağı kokusuna, Arnavut hamalın omzundaki keten çuvalın sabah terine karışan tütün kokusuna alışmışsın. Bugünse kahve kapısında yığılı eski dergilerin sayfaları, yağın ince yağmurla birbirine yapışmış, unutulmuş eski bir başlık gözüne ilişiyor: "İstanbul'un Yeni Demiryolu Hatları..." Bir zamanlar Anadolu'yla bağlantının simgesi olan bu raylar, şimdi başka ellerin ayak izlerini taşıyor.

Pera, bir zamanlar Rum, Ermeni, Yahudi, Levanten ve Müslüman halkların ortak dilini paylaştığı bir mahallenin hüviyetiydi. İşgallerin gölgesinde filizlenen eski evler, Eylül'ün şu sabahında kendi tarihine kanayan birer sessiz tanık oldu. Daracık sokakların ve pasajların birer birer kendi içine kapanışı, 1870'teki büyük yangın sonrası şehri örümcek ağı gibi saran yolların artık insansız kalan damarları gibiydi.

Pencere pervazlarında unutulmuş eski gaz lambalarının ince is kokusu, vitrinlerde hâlâ duran eski defter kapaklarının tozlu dokusu, ipe asılı lekeli masa örtülerinin hafif nemi; Pera'nın unutulmaz gecelerinin sabaha erişen tanıkları gibiydi. Şimdi her biri sabahın ilk ışıklarında sessiz, kendi acısını içine gömen birer anıttı.

Bugün yalnızca camlar değil, bu kentin ortak geçmişı, el-den ele geçen sokak sohbetleri, tütünlü selamlaşmalar, sabahları kahvenin dumanıyla paylaşılan fısıltılar da kırılmış. Şimdi Pera'nın sabahında yavaş yavaş uyananlar kendi evlerinin eşığinde hangi dünyaya ayıldıklarını soruyor birbirlerine. Kimi eski komşusunun kapısını çalmaya cesaret edemiyor, kimi kendi dükkânındaki sessizliğı bir daha duymamayı diliyor. Yaşamın her sabahki temposuna alışmış eller, bu sabah yalnızca kendi titrek nefeslerine tutunuyor.

İstanbul'un payitahttan miras kalan bu Avrupai yüzü, onca yılın anısını, onca dilin ortak mirasını sabahın ağır havasında topluyor, kendi hüznü melodisine dönüştürüyor. Vitrinlerinde hâlâ eski fotoğrafların asılı olduğu, pasajlarının derinliklerinde eski ahbabların yankısını saklayan bu şehir parçası, Eylül'ün şu sabahında kendi tarihine kanayarak yaşıyor.

Pera'nın dönüşümü işte bu sabahın gölgesinde başlıyor. Bir daha hiç aynı olmayacak o sokaklar, bir daha hiç aynı akmayacak o sohbetler, sabahın ilk ışığıyla kendi sessiz tarihine çekiliyor. Taşların gözeneklerinde eski sabahların tebessümü, duvarların çatlaklarında eski dillerin yankısı, kendi hâlinde bu şehir parçasında hep var olmaya devam edecek.

Ve sen, bu sabah kendi ayak seslerine kulak veriyorsun:
onların da bir gün bu taşlarda eski bir hatıra olup olmayacağı
merak ederek.

upas

upas.evvel.org

İstanbul, 2025